

Pro druhé!

(Zachránci a Židů v podmínkách protektorátu)

Metodický list

Milan Hes

Zachránci

Zamyslete se nad tím, v jaké souvislosti jste slyšeli o „Spravedlivých mezi národy“. Objasněte, kdo může být tímto titulem označován.

Pátřejte po přesné definici „Spravedlivého mezi národy“. Shromážděte fakta, která musí člověk splňovat, aby mohl být mezi „Spravedlivé“ zařazen:

.....

.....

.....

.....

.....

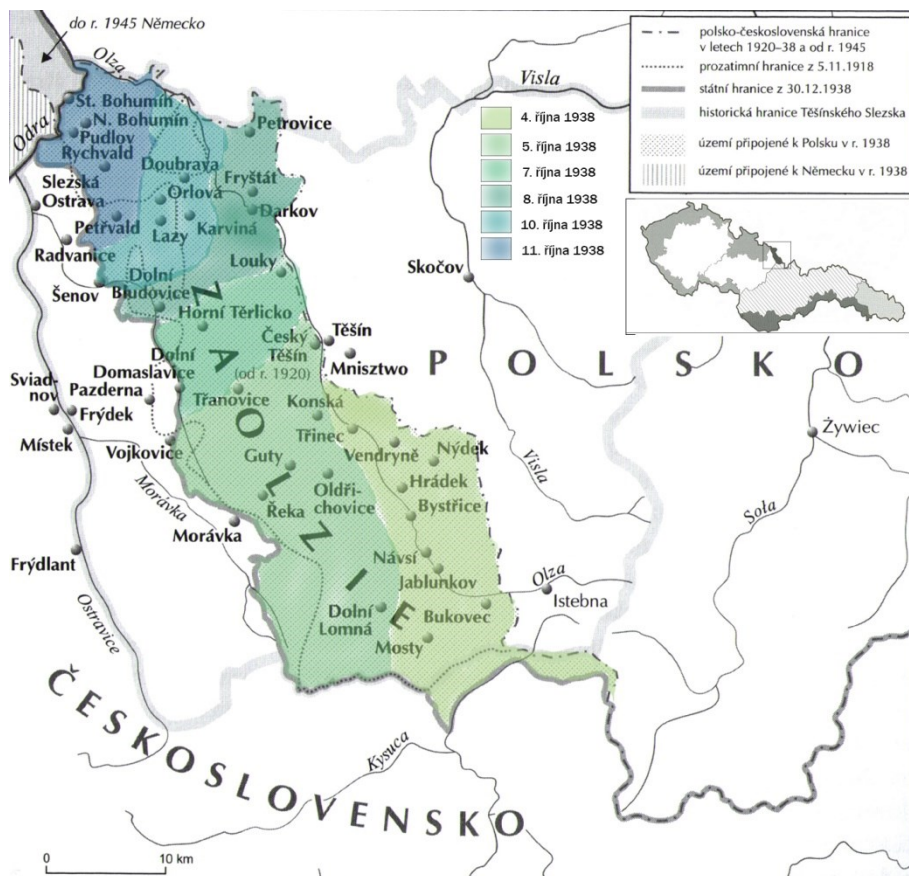
.....

.....

Odejít

„Tato hranice sehrála další roli v celkovém mém dění a dá se říct i v odbojové činnosti.“

(Adolf Kwapulinski /1923/, Dolní Datyně)

(Zdroj: www.moderni-dejiny.cz)

Prohlédněte si mapu. Co nejpodrobněji popište, jakou historickou situaci mapa zobrazuje.

„Jako první takový okamžik, na který si celkem vzpomínám, nutno poznamenat skutečnost, že to bylo někdy snad koncem října nebo začátkem listopadu v roce 1938, kdy jsem ještě pásł krávy... (...) No najednou z ničeho nic, otec na mě volá: 'Ty pojd' tady. Jsou tady nějací chlapi a já nevím, co chtějí.' Protože otec česky nerozuměl, uměl čistě ten dialekt, kterým se tady v této době mluvilo. No, a když jsem tam přišel, byli tam tuším dva pánové. Nějak tak vystupovali nejistě. Nevím, zda já jsem měl víc strachu nebo oni. Zjišťovali, kde se nachází státní hranice. Nakonec, když se dozvěděli, že jsou v bezprostřední blízkosti nově vzniklé hranice, po nějakém delším uvažování sami řekli, že by se rádi dostali do Polska. My jsme jim sice nedůvěřovali a oni nedůvěřovali nám, protože akce vznikla náhodně. Nakonec po nějakém tom domlouvání jsme se dohodli, že půjdou dále a pokud si vzpomínám vzhledem k tomu, aby celý tento akt nebyl nijak nápadný, tak pro případ, že by se tady objevili polští pohraničníci, jeden sebral myslím krávu a zavazadla naházeli na trakař, kde je přikryli roštím

a jelo se domů. (...) Doma jsme se vlastně dozvěděli, o co se vlastně jednalo, no a sami nakonec řekli, že jsou židovského původu, že by chtěli do bezpečí. Vzhledem k tomu, že již bylo poměrně pozdě, tak přenocovali u nás. (...) No po nějaké té dohodě bylo dohodnuto, že je převedu do Bludovic k židovské rodině, což se skutečně stalo a předal jsem je bez jakýchkoliv dalších domluv rodině Goldbergových, kteří už zajistili všechno potřebné. (...) Po vzniku protektorátu ty vztahy a a to riziko převádění se značně zhoršilo a došlo také v této oblasti k případům, že dva občané, kteří převáděli, byli při této akci zastřeleni. A byl to nějaký pan Vrána a nějaký pan Němec. No a navíc ještě v době žní se tady v obilí našla mrtvola údajně zastřeleného člověka, ale nepodařilo se ho již identifikovat. No a celá tato akce po 15. Březnu byla značně zesílená, protože spousta lidí, kteří se v protektorátě necítili bezpeční, začala přecházet a někdy během jednoho dne se uskutečnilo i několik takovýchto akcí, což už bylo skutečně dost nebezpečné...“

(Zdroj: The Visual History USC Shoah Foundation, prostudováno v Centru vizuální historie Malach, MFF UK)

Kdo svědectví podal?

.....

Objasněte, jakým způsobem se pamětník ujal Židů.

.....

.....

Vysvětlete, v čem byla rizika spojená s tímto způsobem pomoci.

.....

.....

.....

.....

Navazující pátrání:

Vyhledejte na mapě, kde popisované záchranné akce probíhaly.

Místa k hledání: Dolní Datyně – Bludovice – Šumbark (v lokalitě dnešního Havířova)

Ukrýt

„Já jsem prožíval každý neštěstí s bolestí, protože ne každý jednotlivec, který měl něco trpět, tak mě se to dotýkalo.“

(Bohdan Bohun /1914/, Řevnice u Prahy)

„To byli lidově židi a byli to mladí lidé, kteří snad předtím ztratili svoje rodiče a oni potřebovali se skrýt, schovat se někde, tak chodili po těch Řevnicích. Sem tam někde přespali, jeden den nebo dva a furt takhle přecházeli od lidí jedněch k druhým. Pak přišli sem, matka je vzala a u nás zůstali asi pět měsíců stále. Bylo jich pět... (...) My jsme bydleli tady nahoře v těch bytech, dole v e sklepních místnostech měli vykopaný kryt pod podlahou a tam ve chvílích nebezpečí, kdyby gestapo sem namířilo, tak museli se schovat, aby je v baráku tady nenašli. Tak sklouzli do toho jako krysy do té díry. Tam se mačkali, ale pro pět lidí jen tak tak, že tam mohli ještě trochu dýchat. Ale většinou nebylo cítit, že nějaké nebezpečí se blíží, tak seděli v tom podzemním, v tý sklepní místnosti po těch postelích a po těch židlích...“

(Zdroj: The Visual History USC Shoah Foundation, prostudováno v Centru vizuální historie Malach, MFF UK)

Kdo svědectví podal?

.....

Objasněte, jakým způsobem se pamětník ujal Židů.

.....

.....

Vysvětlete, v čem byla konkrétní rizika spojená s tímto způsobem pomoci.

.....

.....

.....

.....

Navazující pátrání:

Vyberte z knihy „Deník, Anne Franková“ charakteristickou pasáž, na které vysvětlíte charakteristické rysy života ukrývaných osob.

Usnadnit

„Moje vztahy byly velice srdečné. Já jsem nečinil vůbec žádného rozdílu mezi Židy, evangelíky, protestanty, římskými katolíky. Prostě pro mě byli to všechno lidé.“

(Rudolf Jan Štursa /1911/, Praha)

„Já jsem přišel na tu myšlenku. Nemohl jsem žádat faráře starokatolického, on byl věřící člověk, aby prostě vydával křestní listy bez křtu, tak jsem to zařídil tak, že jsem požádal svého kamaráda Frantu Fleischmanna – typografa v Karlíně, aby vyrobil podle vzoru, kterej jsem mu dal, toho křestního listu Martinova (poznámka: jedná se o starokatolického duchovního a zachránce Židů Martina Jana Vochoče), aby vyrobil další křestní listy. Objednal jsem jich tisíc. No a kromě toho jsem potřeboval razítko, tak jsem dal u svého spolužáka ještě z obecné školy, s kterým jsem se vídal, u Pištory, jehož otec měl u Karlova mostu takovej krámeček a výrobu razítek, tak jsem tam dal vyrobiť prostě falešné razítko církve starokatolické. No a teď se to tak rozběhlo. Napřed to byli přátelé těch Mautnerů, ale pak chodili za mnou zase přátelé jejich přátel. No a chodili za mnou. Dokonce jezdili za mnou do bytu, tahali mě bez mála z postele. (...) Když ti lidé chodili po těch konzulátech se žádostí o víza průjezdní, tak to ty konzuláty uznávaly. No pak za mnou přišli někteří z nich a řekli mi, že ty konzuláty chtějí staré křestní listy. Tak jsem šel za Viktorem Mautnerem, za otcem Františkovým (pozn.: František Mautner byl pamětníkův kamarád, kterému František Štursa opatřil křestní list jako vůbec prvnímu) a řekl jsem mu, že on je tedy jistě dobrý hospodář a, že má jistě účty z doby Rakouska-Uherska, tak aby mně je našel. A on skutečně poslal toho svého pracovníka do sklepa a přines’ dvě bedny účtů, z kterých já jsem ty kolky odlepoval a zase jsem to přilepoval na ty falešný křestní listy. A to těm konzulátům vyhovovalo. Já jsem také šel na ty konzuláty, na rumunské, jugoslávské a ptal jsem se jich, jak se na to tvářej. A oni řekli: ‘My vydáváme průjezdní víza. Na podkladě těchto papírů je to všechno v pořádku.’“

(Zdroj: The Visual History USC Shoah Foundation, prostudováno v Centru vizuální historie Malach, MFF UK)

Kdo svědectví podal?

.....

Objasněte, jakým způsobem se pamětník ujal Židů.

.....
.....

Vysvětlete, v čem byla konkrétní rizika spojená s tímto způsobem pomoci.

.....
.....
.....
.....

Navazující pátrání:

Pamětník se ve svědectví přiznává k tomu, že někdy za pomoc Židům přijal peníze. Konkrétně zmiňuje sto či dvě stě korun za křestní list. Diskutujte o tom, zda je záchrana ohrožených lidí slučitelná s ekonomickým ziskem pro zachránce.

Pátrejte po osudu ve svědectví uváděného kněze Martina Jana Vochoče (1910-1967).

Navazující úkoly:

„Tady platil a ještě dnes platí nejvyšší morální zákon, podle kterého je nutné podat pomocnou ruku tomu, koho pronásledují, ať již kvůli přesvědčení, národnosti, náboženské nebo náboženské příslušnosti. Takového člověka je potřebné ukrýt na půdě nebo ve sklepě, je nutné ho živit a šatit, pokud je nemocný, ošetřovat, když zemře, pochovat a za to všechno dobrovolně nepřijmout ani nejmenší protislužbu. Byť může být pronásledovaný zloděj, lupič nebo vrah, tady se nikdo neptá, proč se ocitl mimo zákon, tady se bere do úvahy jediný princip: žádný smrtelník nesmí být postaven mimo zákon.“

(Lajos Grendel, Odkundesi)

Přečtěte si úryvek. Zamyslete se nad jeho obsahem. Diskutujte o tom, zda s takto vymezenou pomocí druhým souhlasíte.

Debatujte ve skupinách nad tím, jaké osobnostní vlastnosti musel „Spravedlivý mezi národy“ mít, aby se rozhodl podat potřebným pomocnou ruku. Podělte se o své závěry také s ostatními skupinami.

Pátrejte po osudu českých (československých) občanů, kteří byli v minulosti oceněni titulem „Spravedlivých mezi národy“. Seznamte s jejich příběhem ostatní.

Příkladem v hledání pro vás může být osobnost Přemysla Pittra (1895-1976)

Doporučené zdroje:

Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976) / Pavel Kosatík. Praha; Litomyšl: Paseka, 2009.

Svědění a odvaha: zachránci Židů za holocaustu / Eva Fogelmanová. Praha : Volvox Globator, 2000.

Ptaly se: Proč?: ukryvané děti vzpomínají: [vzpomínky členů Hidden Child Praha].
/Zpracovaly Magdalena Tománková, Indra Vostrá]. Pardubice: Štěpán Bartoš pro Hidden
Child Praha, 2008.

Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají / Pavel Kohn. Chomutov: L. Marek, 2011.

Doporučené místo paměti k exkurzi:

Centrum vizuální historie Malach, MFF UK

Více informací: <http://ufal.mff.cuni.cz/cvhm/>

K další inspiraci:

Film „Musíme si pomáhat“ (2000), režie: Jan Hřebejk

Více informací například: <http://www.csfd.cz/film/4567-musime-si-pomahat/prehled/>